

केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
जैनदर्शन-प्राकृतविद्याशाखा

नूतनशिक्षानीत्यनुसारेण प्राकृतविषयस्य पाठ्यक्रमः

शास्त्री (B.A.) – प्राकृतम्

DSCC 1						
पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यम्- प्राकृतवाङ्मयं प्रति छात्राणां जिज्ञासा संजायेत ।						
कक्षा	सत्रार्थम्	पत्रकोड	पाठ्यक्रमविवरणम्	क्रेडिट	यूनिट	कालांश
शास्त्री- प्रथमवर्षम्	प्रथमम्	DSCC 1	प्राकृतभाषा	4	4	80
		यूनिट I	प्राकृतस्य अवधारणा, भाषा, तन्महत्त्वं च, लोकभाषाः तत्र प्राकृततत्त्वम्, विकासश्च, लोकभाषाणां विकासः, वाङ्मयस्य प्राकृतसंज्ञा, ततश्च प्राकृतसंज्ञका लोकभाषा, प्राकृतभाषायाः स्वरूपम्	1	1	16-20
		यूनिट II	प्राकृतवर्णमाला, शब्दरूप-धातुरूप-लिंग- वचनादिज्ञानम्, प्राकृतस्य सामान्यनियमाः, वाक्यसंरचना	1	1	16-20
		यूनिट III	प्रमुखप्राकृतभाषाणां सामान्यपरिचयः प्राकृतवाङ्मयस्य भाषाणां सामान्यनियमाः महाराष्ट्री- शौरसेनी- प्राकृतयोः विशिष्टज्ञानम्	1	1	16-20
		यूनिट IV	प्रमुखप्राकृतभाषाणां सामान्यपरिचयः - अर्धमागधी-मागधी-पैशाची-पालि-अपभ्रंशेति प्राकृतभाषाणां विशिष्टज्ञानम्	1	1	16-20
पाठ्यक्रमाध्ययनस्य योग्यता - 10+2 परीक्षा/तत्समकक्षपरीक्षा-उत्तीर्णा स्यात्।						
पाठ्यक्रमस्य शिक्षाप्रविधिः (बोधनप्रक्रिया) - व्याख्यानविधिः, खण्डान्वयविधिः, दण्डान्वयविधिस्तथा मूल्याङ्कनविधिः ।						
सङ्गतिः – जनसामान्यस्य भाषाभिः सह छात्राणां सम्बन्धः ।						
फलतांशः - प्राकृतभाषायाः उद्भवः, लोकभाषाणां परिचयः प्राकृतभेदानाञ्च विस्तृतज्ञानं भविष्यति ।						
परीक्षाप्रणाली - 1. सैद्धान्तिकी 2. प्रायोगिकी च						
मूल्याङ्कनप्रक्रिया - 1- आन्तरिकप्रक्रिया (लिखितम् / मौखिकम्) 2- बाह्यप्रक्रिया (लिखितम् / प्रायोगिकम्)						
परीक्षायाः माध्यमम् (भाषा) - संस्कृते हिन्द्यां वा परीक्षां दातुं शक्यते ।						
निर्धारितपाठ्यग्रन्थाः - 1. प्राकृतभाषा और साहित्य का आलोचनात्मक इतिहास- डॉ. नेमिचन्द्र शास्त्री, तारा बुक एजेन्सी, वाराणसी, उत्तरप्रदेश 2. अभिनव-प्राकृतव्याकरण - डॉ. नेमिचन्द्र जैन, चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी, उत्तरप्रदेश, 3. प्राकृतभाषा विमर्श- प्रो. फूलचन्द जैन, प्रेमी, भोगीलाल लहेरचंद प्राच्य विद्या संस्थान, नई दिल्ली						
सहायकसन्दर्भग्रन्थः - 1. प्राकृतसाहित्य का इतिहास, डॉ. जगदीशचन्द्र जैन, चौखम्बा प्रकाशन वाराणसी, उत्तरप्रदेश, 1985						
प्रारूपप्रश्नपत्रम् - विश्वविद्यालयस्य नियमानुसारं खण्ड - (क) अतिलघूत्तरीयप्रश्नाः, (ख) लघूत्तरीयप्रश्नाः (ग) दीर्घोत्तरीयप्रश्नाश्च ।						

शास्त्री (B.A.) – प्राकृतम् DSCC 2

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यम्- प्राकृतकाव्यकथानां, नाटकानां, नाटकेषु प्रयुक्तानां प्राकृतानां शौरसेनीप्राकृतागमानां च परिचयो भवेत् ।

कक्षा	सत्रार्थम्	पत्रकोड	पाठ्यक्रमविवरणम्	क्रेडिट	यूनिट	कालांश
शास्त्री- प्रथमवर्षम्	प्रथमम्	DSCC 2	प्राकृतवाङ्मयस्येतिहासः	4	4	80
		यूनिट I	प्राकृतवाङ्मये कथा-काव्यविषयकग्रन्थ-ग्रन्थकाराणां परिचयः	1	1	16-20
		यूनिट II	शौरसेनीप्राकृतागमानां परिचयः	1	1	16-20
		यूनिट III	अर्धमागधीप्राकृतागमानां परिचयः	1	1	16-20
		यूनिट IV	संस्कृतनाटकेषु प्राकृतप्रयोगः, अभिज्ञानशाकुन्तलस्य प्राकृतांशस्य पाठाभ्यासः (1-4 अंकेषु)	1	1	16-20

पाठ्यक्रमाध्ययनस्य योग्यता - 10+2 परीक्षा/तत्समकक्षपरीक्षा-उत्तीर्णा स्यात्।

पाठ्यक्रमस्य शिक्षाप्रविधिः (बोधनप्रक्रिया) - व्याख्यानविधिः, खण्डान्वयविधिः, दण्डान्वयविधिस्तथा मूल्याङ्कनविधिः ।

सङ्गतिः - प्राकृतभाषाभिः सह सम्बन्धेन प्राकृतवाङ्मयस्य सर्वासु विधासु छात्राणां प्रवेशस्थापने सारल्यं भवति ।

फलतांशः - प्राकृतसाहित्ये वर्णितानां विविधकाव्यानां कथानां च ज्ञानं, शौरसेनी-अर्धमागध्यागमानां विस्तृतज्ञानं, संस्कृतनाटकेषु प्रयुक्तप्राकृतानामपि च ज्ञानं भव ।

परीक्षाप्रणाली - 1. सैद्धान्तिकी 2. प्रायोगिकी च

मूल्याङ्कनप्रक्रिया - 1- आन्तरिकप्रक्रिया (लिखितम् / मौखिकम्) 2- बाह्यप्रक्रिया (लिखितम् / प्रायोगिकम्)

परीक्षायाः माध्यमम् (भाषा) - संस्कृते हिन्द्यां वा परीक्षां दातुं शक्यते ।

निर्धारितपाठ्यग्रन्थाः - 1. प्राकृतसाहित्य का इतिहास, डॉ. जगदीशचन्द्र जैन, चौखम्बा प्रकाशन वाराणसी, उत्तरप्रदेश, 1985

2. प्राकृतभाषा और साहित्य का आलोचनात्मक इतिहास- डॉ. नेमिचन्द्र शास्त्री, तारा बुक एजेन्सी, वाराणसी, उत्तरप्रदेश, 1988

3. शौरसेनी भाषा और साहित्य- प्रो. राजाराम जैन, कुन्दकुन्दभारती, नईदिल्ली

सहायकसन्दर्भग्रन्थौ - 1. प्राकृत रचना बोध, आचार्य महाप्रज्ञ, जैनविश्वभारती संस्थान, लाडनू, राजस्थान

2. शौरसेनी भाषासाहित्य का इतिहास, प्रो. भागचन्द्र भास्कर, कविकुलगुरु कालिदास विश्वविद्यालय, रामटेक, महाराष्ट्र

प्रारूपप्रश्नपत्रम् - विश्वविद्यालयस्य नियमानुसारं खण्ड - (क) अतिलघूत्तरीयप्रश्नाः, (ख) लघूत्तरीयप्रश्नाः (ग) दीर्घोत्तरीयप्रश्नाश्च ।